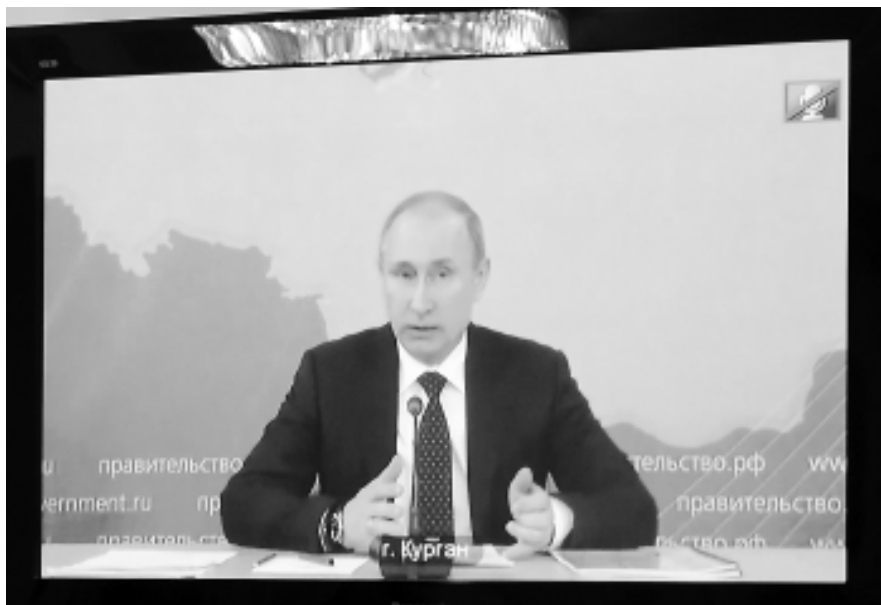

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Гъэсэнныгъэм илоф тегушчылагъэх

Блыпэ мафэм, мэзаем и 13-м, УФ-м и Премьер-министрээр Владимир Путинер Курганскэ хэкум шылуу гъэсэнныгъэр модернизация шыгъэным ипроект гъэцэклагъэ зэрэхъурэм фэгъэхыгъэ зэхэ-сыгъо зэхыщэгъагъ.

Видеоконференция шыкълэм тетэу Урысыем и субъектхэр зэкълэ ащ кыхигъэлэжыагъэх. Проектим игъэцэклэ джыри зыдэлэжыагъэх фаехэм ар къаегушылээ, тхылъу еджапэхэм ащагъэфедэхэрэр лъэшэу зэрэзеткыхэрэр, авторыбэ шылуу зэрэхъугъэр, ащ ны-тыхэмрэ клэлэ-еджаклохэмрэ юфыгъуабэ кы-зэрафыхыерэр кыхигъэщыгъ, клэлэгъаджэхэм ялэжапклэ уигъэрэзэным зыщыпэчыжэ субъектхэм ацлэ кырилуагъ, къоджэ еджапэхэм ялофыгъохэм нахь лъэшэу аналэ атырагъэтын фаеу ылытагъ. Джащ фэдэу еджапэхэм шыклагъэу ялэхэм ядэгъэзыжыагъ пэлуагъэхаштэу алозэ ны-тыхэм ахыщэ кызэра-рагъэтырэри юфыгъоу Владимир Путиным кыхыщыгъэхэм ащыщ.

— Гъэсэнныгъэм и системэ ишыкълэгъэ ахыщэр икыоу къэралыгъом къетлушчы, — кылуагъ ащ. — Аужырэ илээситфым кыкълэцл бюджет пстэуми кы-хыгъэу зэкълэмкн сомэ триллиони 2-рэ миллиард 300-м ехъурэ пэлухыагъ. Тапэклн ар кызы-тедгъэуоцтгп. Арыш, еджапэхэм мылькыоу кылаклэхэрэр хэзыгъэ имылэу лыгъэгъэн ыклн шыхыахыгъэн фае. Ащ фэдэ ахыщэ угыоклэр хабзэ зыфэхъугъэху, ны-тыхэм егъэзыгъэклэ ахыщэ кызыгъэтыхэрэм пшъэдэ-кыжэ ахышты.

Клэлэгъаджэхэм ялэжапклэ субъектым шагъэнэфэгъэ гурыт лэжапклэм зыщыкълэмыхэрэр джыри мымаклэу зэрэщылэхэр кыхыгъэщыгъ, мы илээсым а шыклагъэр дагъэзыжыагъу кырилуагъ. Тхыапэм тетхэгъэ закыоу

шымыгъэу, ежхэм зэхашлэу ялэ-жапклэ кыхыгъэным аналэ ты-рагъэтынэу субъектхэм япашэ-хэм къафигъэпытагъ. Къоджэ еджапэхэр лъэхыаным диштэу зэтэгъэпсыхыгъэнхэм, шыкълэу ащагъэфедэхэрэри адрэхэм ауж кымынэным дэлэжыгъэныр анахь шыхыалэхэм ащыщэу Правительствэм ипашэ кыхыгъэ-щыгъ.

Нэужым Республикэу Коми, Белгородскэ, Самарскэ ыклн Курганскэ хэкухэм, Владивосток япашэхэм гушылэр аритыгъ. Кылауагъэхэм зыдырмыгъэшта-гъи кыахыкыгъ, аналэ зытыра-гъэтын фаехэри кыхыгъэщы-гъэх. УФ-м гъэсэнныгъэмрэ шлэ-ныгъэмрэкн иминистрээр Андрей Фурсенкер гъэсэнныгъэм и системэ модернизация шыгъэнымкн мы илээсым рахъухыагъэхэм клэ-клэу кыаегушылагъ, Премьер-министрэм кыхыгъэщыгъэ шыкла-гъэхэм ядэгъэзыжыагъ хэклн-плэу Министерствэм ылыгъэу-хэрэм къашигъэгъозагъ. Ащ кы-зэрилуагъэмкн, 2011 — 2012-рэ илээсхэм гъэсэнныгъэм имодер-

низация пэлуагъэханэу пстэум-кн сомэ миллиарди 120-м ехъу агъэнэфагъ.

Адыгеим ылыгъэнымкн видеоконференцием АР-м и Лы-шхыгъу Тхыаклушынэ Аслъан хэ-лэжыагъ. Юфтхыабзэм икълэу-хым гушылэгъу тызыфэхъум ащ кы-зэрилуагъэмкн, 2011-рэ илээ-сым бюджет зэфэшхыафхэм кыахыгъэу гъэсэнныгъэм и си-стемэ пстэумкн сомэ миллиони 133-рэ мин 446-рэ республикэм пэлуигъэхыагъ. Клэлэгъаджэхэм ялэжапклэ илээсым кыкълэцл процент 48-клэ кылагъэтын алэ-кыгъ. 2012-рэ илээсым сомэ миллион 343-м ехъу пэлуагъэ-хыанэу агъэнэфагъ. Ащ ишлуа-гъэклэ клэлэгъаджаклохэр рызэ-ра-щэнхэм тегъэпсыхыгъэу автобус 20, компьютер 1800-рэ, спорт оборудование зэфэшхыафэу 800, нэмыклэу физкультурэм, спортым ячыкълэгъэ пкыгъоу зэфэшхыаф 4900-рэ къащэ-фынху, шапэхэр зэкн ячы-кълэгъэ пстэумкн зытырагъэпсы-хыанху гухэлэ ял. Еджапэхэм ямызакыоу, клэлэцлыкыу ыгъы-плэхэм ялофыгъохэм ядэгъэзы-жыагъымы илээсым нахыбэу аналэ зэрэтырагъэтыштыр рес-публикэм ипашэ кыкылгъэ-тхыгъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтхэр А. Гусевым тыри-хыгъэх.

Ренэу
агу

илыштыгъ

Илээс 23-клэ узэклэбэжы-мэ, мэзаем и 15-м, 1989-рэ илээ-сым Афганистан аужырэ совет-скэ дзэклэлыр кырашчыжыгъ. А заом кызыдыхыгъэ тхыамыкла-гъор ащымыгъушшэу илээс пчъа-гъэ хыгъэу Урысыем ишболтыр зэфэшхыафхэм, СССР-м хэты-гъэ республикэхэм шлэжэ Юф-тхыабзэхэр ащызэхашх.

Мыщ фэгъэхыгъэщт Мые-кыуапэ итыгъэкыоклылэ лъэны-кыоу шылуу саугъэтэу «Дзэклэ-лым ипсынэклэчкн» заджэхэрэм дэжэ непэ шыкълэщт ми-тингыр. Ащ хэлэжыштыгъ афган заом иветеранхэр, ащ хэклэда-гъэхэм ялахылхэр, Адыгэ Рес-публикэм иминистрэхэм я Каби-нет хэтхэр, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и депутатхэр, об-щественнэ организациехэм ялы-клохэр, нэмыклэхэри.

Адыгэ Республикэм шыщэу а заом нэбгырэ 880-рэ ащэгъагъ, ахэм ащыщэу 22-мэ кыагъэзэ-жыгъэп. Илээситфым ехъурэ клэу гъэ заом зыпсэ шызыгъэтлы-лыгъэ тидзэклэлыр непэ агу кыагъэклэжыштыгъ, ахэм афэ-шыгъоштыгъ.

ТХЫАРКЪОХЪО
Адам.

**Адыгэ
Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэм**

Ветеран движением чанэу зэрэ-хэлэжыагъэхэрэм, Адыгэ Респу-бликэм иныбжыкълэхэр патриот-хэу плугъэнхэм ялахь зэрэхашы-хэрэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхыу тхылъ афагъэшшо-шагъ.

— **Кирпичников Сергей Федор ыкыом,** къэралыгъо бюджет учреждениеу «Мыекыопэ къэралыгъо технологическэ университетыр» зыфилорэм эконо-микэмкн ыклн управлени-емкн икафедрэ иклэлэгъэджэ шыхыал;

— **Ордынский Евгений Ни-колай ыкыом,** къэралыгъо бюд-жет учреждениеу «Мыекыопэ къэралыгъо технологическэ уни-верситетыр» зыфилорэм имоби-лизационнэ отдел ипаш.

Адыгэ Республикэм и Лышхыгъэ и Указ

**Щытхыуцлэу «Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артист» зыфилорэр
С.Б. Хьаджырэжыом фэгъэшшошэгъэным ехылагъ**

Адыгэ Республикэм ивокальнэ искусствэ ихэбхыныгъэ илахышхо зэрэхышхыхэрэм фэшл щытхыуцлэу «Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артист» зыфилорэр **Хьаджырэжыо Султан Бо-рис ыкыом** — эстраднэ орэдылом (Къэбэртэе-Бэлъкыар Республикэ) фэгъэшшошэгъэнэу.

Адыгэ Республикэм и Лышхыгъэу **ТХЫАКЛУШЫНЭ Аслъан**
кы. Мыекыуапэ,
мэзаем и 13, 2012-рэ илээс
N 55

Адыгэ Республикэм и Лышхыгъэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинетрэ лъэшэу гухэлэ ащыгъу Адыгэ Респу-бликэм народнэ гъэсэнныгъэмкн изаслуженнэ юфышлэу Цуукл Налбый Щэбанэ ыкыом идунай зэрехыжыгъэр ыклн шымы-лэжыым иунагъомрэ илахылхэмрэ афэтхыауыхыагъ.

Ильэс псаум зэлухыгъэщтых

Клэлэцлыкхэмрэ нывжыкхэмрэ языгъэпсэфыгъо уахтэ шлуагъэ кыыхъу агъэклоным фэлорышлэшт площадкэхэр мэзаем и 1-м кышцегъэжыагъэу Мыекъуапэ кышцызлуахыгъэх. Ыпкклэ ащ фэдэ чыплэхэм гъэмэфэ закъор арыгъэмэ Иоф зашлэщтыгъэр, джы ильэс псаум зэлухыгъэщтых.

Мыекъопэ администрацием нывжыкхэм Иофхэмклэ иотдел кызырраштылауагъэмклэ, апшгъэр ыкли гурыт гъэсэныгъэ зышызрагъэгъотырэ еджаплэхэм

ястудентхэр арых клэлэцлыкхэм Иоф адэзышлэхэрэр. Ахэм Иофтхэбзэ гъэшлэгъонхэр афызэхатх, спортым фэщэгъэнхэм аналэ тырагъэты. Клэлэцлыкхэгор анахь охтэ гушлуагъохэм ащыщ, ар чэфэу, шлуагъэ кыыхъу зэрагъэклоштымклэ зэхатхэр площадкэхэр амалышлэх, студентхэми ялофшлэнклэ егъэжэплэшлоу, ушэтыплэу афэхушты. Къэлэ бюджетым къафыхагъэ-кызы, Иофэу ашлэрэм ыпкклэ арашты.

Щагу площадкэхэм язэхэщэн-

клэ клубхэр ыкли чыплэ общественнэ зыгъэлорышлэжыныплэхэм якомитетхэр лэпылэгъу къафэхуэх.

Унэ зэтэтхэм яшагъухэм къащызэлухахыгъэ площадкэхэм ялофшлэн целевой программэхэу «Зыныбжэ имыкыгъэхэм бзэджджэлагъэхэр зэрамыханхэм пае зэшлуахыштыгъэр» ыкли «Адыгеим икыэлэ шъхьалэ иныбжыкхэхэр» зыфиохэрэм къадыхалытагъэх. Джырэ уахтэ къэлэ клоцлым зэклэмкли площадкы 8-мэ Иоф шашлэ.

(Тикорр.).

Яушэтынхэм ахагъахъо

Я IX-рэ Дунэе шлэныгъэ конференциеу аспирант ыкли шлэныгъэлэжэ нывжыкхэхэм афэгъэхыгъэр урысые наукэм и Мафэ ехьулэу Адыгэ къэра-лыгъо университетым шызэхатхэгъ. «Шлэныгъэр. Гъэсэныгъэр. Нывжыкхэхэр.» Джары ащ зэрэджагъэхэр.

Конференцием аспирант 200 фэдиз хэлэжыагъ. Украинэм, Урысыем икыалэхэм къарыкыгъэ нывжыкхэхэм къагъэхазырыгъэ докладхэм къяджагъэх. Тыркуем, Грузиём, Эстониём, Азербайджан, Казахстан, Германиём яаспирантхэм заочнэ шыкклым тетэу ялофшлагъэхэр къырахылауагъэх.

Адыгэ къэралыгъо университетым иректорэу Хъунэго Рэщыдэ шлэныгъэлэжэ нывжыкхэхэм шлуфэс сэлэм къарыхыгъ, джырэ наукэм изытет игугъу кышшыгъ. Ащ кызырриуагъэмклэ, наукэм пылэ нывжыкхэхэм ягукъэкхэр шыцаушэтышты, Иоф зы-

шашлэшт чыплэхэр ялэх, ахэм яшлуагъэккэ университетым истатус хэхъо. Шлэныгъэлэжэ нывжыкхэхэм яфэлэ-фашлэхэр дэгъоу гъэцэккэгъэнхэм Адыгэ къэралыгъо университетым амалэу илэр рехыллэ, унакхэр егъэпсых. Ахэм ащыщых Гагариным ыцлэ зыхырэ урамым щатгъэпсыр унэр, бизнесым пышгагъэмэ апае ашырэр, нэмыкхэхри.

Федеральнэ инспектор шъхьалэу Лылуужу Адам конференцием ихьэклагъ. Шлэныгъэм хэхъоныгъэхэр зеришлэхэрэм, политикэм ар зэрэпхыгъэм къатэгущылагъ. Лылуужу Адам игушылэ кызыррэшыхыгъэщыгъэмклэ,

шлэныгъэ ушэтынхэм япроцент 80-р блэкыгъэм фэгъэзагъ. Иофыгъоу кыуцухэрэр лъэхъаным къыпктырыкхыгъэхэ, зэшлохыгъэнхэ фае. Шлэныгъэ соообществэхэр зэхэщэгъэнхэр, правительственнэ грантхэр ушэтаклохэмклэ лэпылэгъушлу хъунхэу елыгъэ.

Адыгэ Республикэм нывжыкхэхэм Иофхэмклэ и Комитет ипашэу Къэрэтгэбнэ Мыхьамодэ наукэр зынысыгъэр къыдилыгътэзэ, нывжыкхэхэм политикэр ыпкклэ лыыкклогъэн зэрилэжыштым исплъыкхэхэр къыриллолауагъэх.

Мэфитлэм кыкклоцл нывжыкхэхэр яшлэныгъэхэмклэ конференцием шызэдэгошгагъэх. Гуманитар, естественнэ, хысап, нэмыкхэхэм наукэхэм гъэхъагъэу ашашыгъэхэр нэрылэгъу къашыгъэх. Ялофшлагъэхэр зыдэт тхылыр къафыдагъэккышты.

ДАУТЭ Анжел.

Кымафэр джыри тыухыгъэп

Чыылэр зэгъоу цыфхэм апэрэ медицинэ лэпылэгъуэр зэрабгъэгъотышты шыкхэхэр меди-

цинэ колледжым шеджэрэ студентхэм мы мафэхэм къафалотагъэх, нэрылэгъоу арагъэлэгъуыгъэх. Анахъу чыплэм жыбгъэр зэрэхэтым студентхэм аналэ тырарагъэдзагъ, ащ фэдэ хъумэ, жыбгъэм кышшор тыристыкын зэрилэжыштыр специалистхэм кыыхагъэщыгъ. Чыылэр къыомыгооным пае фабэу зыпфэпэн зэрэфаер, илыагъэу шагуудэты зэрэмыхъуштыр кышшауагъ.

Мы кымафэм чыылэр градус 25-м нэсыгъ. Тицыфхэр ащ зэремысагъэхэм кыыхэкхыккэ кын къащэхъу. УФ-м и МЧС АР-мклэ и Гъэлорышлалэ ипресс-къулыкъу кызырритыгъэмклэ, мы ильэсыр кызыыхагъэм щегъэжыагъэу чыплэм ыпккыкхыккэ Адыгеим шыпсэурэ нэггырэ 16-мэ ядунай ахъожыгъ. Кымафэр джыри икыгъэп, арышъ, шъуипсауныгъэ шъуфэсакъ.

ШХОНЧЫБЭШПЭ Рузан.

Шьогъазэр къэккыкы

Ижыкхэхэм кызырралотэжыу, пчэнтэпкхэр, шьогъазэр (корь) цыфым кыузын фаеу ыкли ар нахь цыкху кыэс узыр зеришэчыштыр лэшэхэу арыгъэ. Джы къэбар лыгъэлэс зэфэшхыафхэм сахэплэжыш, шынгъо дэдэм фэдэу шьогъазэр Урысыем ишъолгыр зэфэшхыафхэм зыкызырраштыгъэм икыбар къало, Адыгеими ар щатгъэунэ-фыгъэу Интернетым ислэгъуагъ.

Къэбарым изытет тышгъэгъозагъ Роспотребнадзорым АР-мклэ и Гъэлорышлалэ иэпидемиологическэ отдел ипашэ игуадзэу лэшынгэ Нэфсэт.

— Уплэккхэхэм кызырагъэлэгъуагъэмклэ, икыгъэ ильэсым ыклэхэм зы лэахъо шьогъазэр кыуэтэкхыгъэу агъэунэфыгъ, — къэлэуатэ ащ. — Ар Мые-

кыуапэ шэпсэу, ау илэхылахэу нэмыкхэхэм чыплэ шылэхэм алукулэу хъуи, узыр кыапыхыгъ. Мыш шьогъазэм пэшлукхэр прививкэр хэлэжыгъэп. Джы мы ильэсыр кызыхэхэм, ингуш студент клалэм температурэ илэу, пэтху-лутхуем ехышхэрэу кыэсымаджи, сымэджджым ашагъ, шьогъазэ хъугъэу кычлэкхыгъ. Ащ вакцинэр хэлэжыгъ нахь мышлэми, сымэджджэнэу хъугъэ. Къэлэ нывжыкхэхэм кызырриуагъэмклэ, Ингушетием зэклом шьогъазэр кызыузыгъэм клэрыхъанэу хъугъэ.

Роспотребнадзорым испециалист тызэрэщыгъэгъозагъэмклэ, шьогъазэм пэшлукхэр вакцинэр едзыгъуитлоу цыфым халхъэ — сабыим зы ильэсыныбжыу ыкли ильэсы 6-м зы-

нэсыккэ. Ильэс 30 зытешлэкли, шъхьадж ишлоигъоныгъэккэ, врачхэм уякхуаллэмэ прививкэ уашышты. Вакцинэр къыпхалхъагъэми, узыр кыуоузын елэхэкхы, ау вакцинэм ишлуагъэккэ ар нахь псынклэ къыпфэху.

Урысыем игупчэ ыкли икыблэ шъолгырхэм цыфыбэмэ шьогъазэр къащяутэкхыгъэу агъэунэфыгъ. Арышъ, ны-тыхэм, нывжыкхэхэми саккыныгъэ нахь кызыыхагъэфэнэу тяджэ. Сабыйхэм ятемпературэ кыдыкхуаеу, акхышхохэм плыжыхэр къатырипхъэу гу зылышхыутэккэ врачхэм зафэжыугъаз. Кымэфэ лэхъаныр ары пчэнтэпкхэр, шьогъазэри нахь кызыежыхэрэр.

ЛЭШЫНЭ Сусан.

ЦУУКИ Налбий Щэбанэ ыкъор

Наукэмрэ гъэсэныгъэмрэ алъэныккыккэ гъэхъэгъэшхохэр зышыгъэу, зышылэныгъэ адыгэ лъэпкым ифедэхэм афэзыгъэлорышлагъэу, Адыгэ къэралыгъо университетым тарыхымклэ икафедрэ ипрофессорэу Цуукл Налбий Щэбанэ ыкъор ыныбжэ ильэс 83-м итэу дунаим ехыжыгъ.

Налбий Щэбанэ ыкъор 1929-рэ ильэсым шышхъэлум и 15-м мэкумэшылэ кызырыккы унагъом кыхыухыагъ.

Ащ шылэныгъэ гъогу шлагъоу кыкхыгъэм изылахь гъэсэныгъэм Адыгэ Республикэм хэхъоныгъэ щегъэшылэныгъэм епхыгъагъ. Къэбэртэе пединститутыр кызыеух нэуж 1955-рэ ильэсым кыуаджэу Едэсыкыуае игурыт еджаплэ иди-ректорэу ащ Иоф ышлэу регъажэ.

Адыгэ хэку исполкомым народнэ гъэсэныгъэмклэ ихэку от-дел ипашэу зыщэтым Налбий Щэбанэ ыкъом гурыт еджаплэхэмрэ клэлэцлыкху лыгъыплэхэмрэ яшлын, ахэр мылэкхуи техникэ-кли нахь тегъэлэсыхыагъэ хъунхэм лэшэу ыналэ атыригъэтыштыгъ. А уахтэм кыыхыуытэу гурыт еджаплэ 40-м ехъу, клэлэцлыкху лыгъыплэ 30-м ехъу агъэпсыгъагъ.

Адыгэхэм тарыхь изэгъэшлэн, учебникхэм, методическэ лэпылэгъухэм ятхын ащ илахышлу ахишыхыагъ. Гъэсэныгъэ языгъэгъотырэ учреждение пэпчэ ахэр джыдэдэм ачлэлтых ыкли клэлэеджакхэхэмрэ студентхэмрэ ахэр жъугъэу кызыфагъэфедэх. Научнэ Иофшлэгъэ 20, методическэ Иоф-

Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмрэ шлэныгъэмрэклэ и Министерств

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм гухэкхышхо шыхыгъэ злгъашлэрэ общественнэ Иофышлэххоу, Адыгэ Республикэмклэ мамырныгъэм и Лигэ ипрезидентэу Цуукл Налбий Щэбанэ ыкъор зэрэщымылэжыр ыкли дунаим ехыжыгъэм иунагъорэ илахылахэмрэ афэтхъаусыхэ.

Адыгэ Республикэм лъэпкэ Иофхэмклэ, лэпкэ къэралхэм ащыпсэурэ тилэпкыгъэхэм адырлэ зэпхыныгъэхэмклэ ыкли къэбар жъугъэм иамалхэмклэ и Комитет лэшэу гухэккэ шыхыгъэ Адыгэ республикэ общественнэ организациеу «Мамырныгъэм и Лигэ» ипрезидентэу Цуукл Налбий Щэбанэ ыкъом идунай зэрехъожыгъэр ыкли щымылэжыым иунагъо исхэмрэ илахылахэмрэ афэтхъаусыхэ.

Тиреспубликэ иобщественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» инахыжыгъэм ясовет лэшэу гухэкхышхо шыхыгъэ клэлэгъэдждэ Иофшлэным иветеранэу, Адыгэ Хасэм инахыжыгъэм ясовет хэтэу, лъэпкэ Иофыгъомэ апылгыгъэ Цуукл Налбий Щэбанэ ыкъом идунай зэрехъожыгъэр.

Лъэпкэ гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иредакцие иИофышлэхэм лэшэу гухэккэ ащыхыгъэ редакцием ильэсыбэрэ шылэжыагъэу, гъэзетым иныбджэгъушлугъэу Цуукл Налбий Щэбанэ ыкъом идунай зэрехъожыгъэр. Ащ илахылахэм ягухэккэ адэджошхыгъэ, кынэу ате-лым фэшл тафэтхъаусыхэ.

Адыгэ Республикэм ижурналистхэм я Союз гухэккэ ин шыхыгъэ Союзым хэтэу, журналист сэнэхъатым ильэсыбэрэ рылэжыгъэ Цуукл Налбий дунаим зэрехыжыгъэр. Ныбджэгъушлоу шытыгъэ Н. Цууклым илахылахэм афэтхъаусыхэ, якын адегошхы.

шлэгъэ 27-рэ ащ кыдыгъэкхыгъ. Профессорэу Н. Щ. Цууклым инаучнэ Иофшлагъэхэр адрэхэм къахэзыгъэщыштыгъэхэр Адыгеим ис цыфхэм ялофыгъохэр теуытагъэ хэлэу, уахтэм диштэу кызырраштылэтыштыгъэр ары.

Ащ итхылыгъэу «История Адыгеи в лицах», «История просвещения и образования адыгов» зыфиохэрэм ыкли нэмыкхэхэм ар дэгъоу къахэщы.

Адыгеим мамырныгъэрэ зэгурьлоныгъэрэ илгынхэм атегъэпсыхыгъэ общественнэ Иофышхо Налбий Щэбанэ ыкъом зэшлуи-хыштыгъ. Ар клэщаккэ зэрэхъу-гъэм тетэу лэпкэ дипломатием игупчэхэр республикэм игурыт еджаплэхэм къащызэлухахыгъэх. Анахъу ахэр зыфэгъэзагъэхэр клэлэеджакхэхэр интернационали-стхэу, патриотхэу плугъэнхэр ары.

Ащ Мыекъопэ къэралыгъо техно-логическэ университетым лъэпкэ дипломатием икафедрэу кышцызлуи-хыгъэм джыдэдэм дэгъоу Иоф ешлэ. Цуукл Налбий Щэбанэ ыкъор лэпкэ диплома-тием и Дунэе комитет Адыгэ Рес-публикэмклэ и Дунэе Координа-торэу шытыгъ, Адыгэ Респу-бликэм мамырныгъэмклэ и Лигэ ипрезидентыгъ, Урысые Федера-цием ижурналистхэм я Союзрэ илитераторхэм я Союзрэ ахэтыгъ.

Налбий Щэбанэ ыкъор сыди-гъуи лэдэб ин, гукхыгъушхо зы-хэлэ цыфэу шытыгъ. Гъэсэны-гъэм ащ гъэхъагъэу шишылгъэ-хэм осэшхо къафашыгъ ыкли Лэжыккэу Быракъ плыжыкхым иорден, Зэкхъоныгъэм иорден, медальхэу «Адыгеим и Шыт-хъуэхэ», «За доблестный труд в ознаменование 100-летия со дня рождения В. И. Ленина», «За тру-довую доблесть в годы Великой Отечественной войны» зыфило-хэрэр, тамыгъэхэу «Отличник на-родного просвещения», «Почет-ный работник высшего профес-сионального образования», шыт-хъуцлэу «Адыгэ Республикэм на-роднэ гъэсэныгъэмклэ изаслу-женнэ Иофышлэ» зыфиохэрэр кыфагъэщыошагъэх.

Цуукл Налбий Щэбанэ ыкъор Иоф кыдэзышлагъэхэм, студент-хэм ыкли иныбджэгъуэхэм сы-дигъуи агу шлуккэ илышты.

ЛИТЕРАТУРНЭ НЭКИУБГЪУ

ЛЪЭШКЪЫМ ИХЪАРЗЫНЭШ

Проектыкэм купкэу клоцылъы-
щтыр мыщ фэд: апэрэмкэ, адыгэ
лэпкэмэ зэман чыжъэмэ къа-
щегъэжъагъэу зэдэлъжыгъэ Нарт
эпосым хэт орэдхэр, пчыналъэ-
хэр, хышъэхэр ыкIи нэфэшъаф
фольклор произведениеу шылэ-
мэ къахэхыгъэхэр; ятIонэрэм-
кIэ, тапэрэ лIэшлэгъухэм, джы-
рэ лъэхъанхэм къалъыIэсыжъэу,
ащылэжъэгъэ адыгэ усаклохэмрэ

писательхэмрэ къалэкIэжыгъэмэ
ащыщхэр.

Анахъэу шъуналэ зытешъодгъа-
дзэмэ тшIоигъор лыхъужъ эпо-
сым къыхэхыгъэу къыхэтыутыхэ-
рэмэ, зэлъашIэрэ шIэныгъэлэжъ
цIэрылоу ХъэдэгъэлIэ Аскэр зэри-
тхыщтыгъэу, филолог-фонетист-
мэ ашIомытэрэзын къэлукIэхэр
мымакIэу къызэрахэкIыштхэр ары.

Ары шъхъае а «мытэрэзхэр» Ижы-
гум игъэбжъу лэжыгъацэх. Блэ-
кыгъэм исаугъэт мыукъожыных.
Зытетым тетэу ахэр къэтэгъэнэ-
жыых. Джыри зы лъэлъушху: орэдмэ
ахэлъ гушылэхэм, усэхэм е хы-
шъэхэм шъукъаджэ зыхъукIэ,
къэгъагъэм ипс Iэшл бжъэ цыкIоу
зыхэхэуIубагъэр, мардж хъу-
жын, ренэу шъунэгъу къыкIэжъу-

гъэуцозэ шъушы шъузаджэрэм
мэхъанэ-IэшлукIэу кIэлъыр
икъукIэ тэрэзэу къыкIэшъухыным
фэш! Джары мы «Литературнэ нэ-
кIубгъоу» шъуапашъхъэ илъым
нахыбэмкIэ пшъэрылъэу тэри
зыщыфэдгъэуцужыгъэр. Гушылэ
пэпчъ — лэпкыым ихышъ, ишэн,
ицIэлэгъэшху, ибэрэчэтыгъ, изэ-
хэтыкI, ицIыфыгъэшху, идунзэ-
еплъыкI, ихудожественнэ тарихъ.

Сэтэнай къэгъагъ (Хъатикъое текст)

Сэтэнай-гуащэм къэгъэгъэ
дахэ горэ, Пшызэ Iушъо, мээ-
блыгу горэм къотэу кылылэ-
гъугъ. «Мыщ фэдиз зидэхэгъэ
къэгъагъэр тиунэ пчъэлупэ Iу-
гъэIыстэнышъ, зылэгъурэм
ыгъэшIагъоу Iорэт!» — ылуи
яджэ кыыхыгъагъ, алуагъ.
Кыыхы чIым хыгъэIыстагъ.
Ыужырэ мафэм ащ еплъы-
мэ — ытхъапэмэ загъэчэрэ-
зыгъ — гъугъэ. Ар Сэтэнай-

гуащэм лъэшэу шIоигъуаджэ
хъугъэ.

Зэгорэм а къэгъэгъэ дэхэ
дэдэм фэдэ кыыхы: «Ыпэ-
рэр мыхъугъэми мыдырэр
хъункIи хъун», — ылуи,

пчъэлупэм IуигъэIыстагъ. Ари
гъугъэ.

Яцэнэрэу кыыхы: «Ыпэ-
рэхэм афэмыдэу мыр мы-
гъункIи хъун», — ылуи, пчъэ-
лупэм IуигъэIыстагъ. Ащи

ытхъапэхэм зыкырагъэIыыхыгъ.

«Сыд пае мээ блыгум зэрэ-
псаухэу къосымыгъэтыгъэх!»
— кIэгъожыгъэу ышъхъэ
филожыгъ. ОшIэ-дэмышIэу
ошъуапшхэр къытезэрэхъахи,

ошхышхо къешхыгъ. Нэужы-
рэ мафэм еплъымэ: Сэтэнай-
гуащэм икыгъагъэ гъэшIэгъо-
нэу зыкыIэтыжыгъ.

ГушIуагъэ Сэтэнай-гуа-
щэ. Ошхысым къэгъагъэм
ыпсэ арэуштэу къыпигъэкIэ-
жыгъ.

Арэуштэу апэрэу цIыфмэ
псым шIуагъэу иIэр къашIагъ.
«Псыр — псэм фэд», — нарт-
мэ алуагъ.

1

Натыхэмэ зы дышъэ чыг го-
рэ ялагъэу къалотэжы. А
дышъэ чыгэр къызэрыкIоу
щытыгъэп: нэпэ зы мыIэрысэ
кышыкIэти, пчыхъэ рэхъуфэ
игъо рэхъуштыгъэ. А мыIэры-
сэм етIуани шэн-сэн гъэшIэ-
гъон хэлъыгъ: изыбгъу плъы-
жыгъэ, изыбгъу фыжыгъэ,
— Шъузы мылфэм
Фыжъэр зэрэлофэу
Шъхъац дэнэфэу
Пшъашъэ ащ кыфэхъу.
Шъузы мылфэм
Плъыжъэр зэрэлофэу
Шъэофышхоу —
Нат шъаор къелъфы!..
Ау а мыIэрысэм натымэ гу
шамыфэу, чэпэр атыгъоу, зы-
тыгъурэри къашIэн амылгъэкIэу
рэхъугъэ.

— Ыхы джы! Шъыд шIэ-
гъэн фаер?! — натымэ алуи,
хасэм шытэгъушIагъэх.

— Къэрэгъулэ пэгъуцогъэн
фае! — алуи, къэрэгъулэ фа-
шыгъ. Ау ащи зи ишIуагъ
къэкIуагъэп: чэщ къэси мыIэ-
рысэр мэбзэхы.

— Пэнэ чэу лъагэ къешIэ-
кыгъэн фае! — алуи, пэнэпсIэ
чэу къырашIэкIыгъ. Ау ащи
зи ишIуагъэ къэкIуагъэп: чэщ
къэси мыIэрысэр мэбзэхы.

— Шыудзэ къедгъэуцокIын!
— алуи, шыудзэ къырагъэуцо-
кIыгъ, ау ари пкIэч. Тыгъуа-
кIом ылгъ, ылъэужи теплъэнхэ
алъэкIырэп!

Аугозэгъо бэрэ хэтыгъэх.
Татэмкъо натым къуитIу
иIагъ. Нахыжыым Пыджъэ
ысIагъэр, нахыкIэм — Пы-
зыгъэшъ. ЗэщитIор сIэры-
лоу, — шымыохурэр — яща-
бзэу, пызыбыкIрэр — аякат.
Ахэр рэкIуагъэхэу нат ядышъ

чыг еплъыкIохэу чэщым шыс-
хэхэгъо, нахыжыэр рэчыягъэ,
нахъ улэгъэу кычыIэкIын.
Ищэрэ ибэрэ зэлъуэу нахы-
кIэр шысызэгъо, тхъакъуищ
къэбыби нат ядышъэ чыгы
кытетIысхъагъ.

— Ыхы джы! Шъыд шIэ-
гъэн фаер?! — ылуи, бэрэ емы-
гупшысэу, еуи язы горэ ылуагъ.

Тхъакъуищмэ залэти рэбы-
быжыгъэ, дышъэ мыIэрысэри
зыдахыгъ.

— Тхъакъо уIагъэм лъэу
къыкIэчыгъэр иIэплъэкI фы-
жыджъэ Пызыгъэшъ кыштити,
еджыи ышынахыжъ кыгъэ-
уштыгъ. Мары, мары рэхъугъэр
рилуи, къалъежъагъэх. Лъы-
гъуатIоу къыкIэтIуагъэм ры-
гъуазэхэхэгъо, ХымыутIэ Iушъо
къэсыгъэх. Ай дэжыым ужы-
ри рэкIодыгъэ.

— Ыхы, — ылуагъ Пызы-
гъэшъы, — орыр сэрэры а зы
тымрэ а зы нымрэ такыхъэ-
кыгъ. Ау зыхъуджэ, тыгъуа-
кIор зыфэдэр зэтымгышIэу
дгъээжыымэ тэрыкIи — напэп,
тянэ-тятэхэмкIи напэп. Мы

тхъакъуищэр мы хым хэхъа-
жыгъэх. Сэ ащ салыхъащт.
О хылушъом кышысажъ. Зы
илъэс кысажъ. Къэсымыгъэ-
зэжыымэ — сышымыIэжджэ
лбытэ, — ылуагъ.

— Хъун, — ылуагъ адырей-
ми. — КIо, хыбгъэми хыкIэ-

(Шапсыгъэ текст)

ми щылыхъу. Гъогумаф! —
ылуагъ ышынахыжы.

Нат Пызыгъэшъ еуи хыр зэ-
гуигъэу, хыкIэм ехыгъ. Ехи еу
рэкIомэ рэкIогозэгъо зы унэ
фыжъ дахэ горэм IукIагъ, Iэгу
хъоо-пшъао горэм дэтэу. Унэм
еблэгъагъэ къодыеу, зыпкъ зы-
пчэгъухэу зэщитI кылыыхы:

— Фэс апшы! — кыра-
луагъ, шъхъакIафэ кыфашIэу
къыдзэкIуагъэх, шъхъагъры-
тэуи зыкыфашыгъ.

Зым къумыгъан лэджээн
ылыгъэу, зым IэплъэкI чэсэй
ылыгъэу пшъэщытIу кыыхы,
хъакIэм зырагъэтхъакIыгъ. Iа-
нэр къызахырэм, а Iанэу къа-
хыгъэу ылъэгъурэм, шхын зэ-
гъэфагъэу тэлым нэмыкIэу,
етIуани нат дышъэ чыг кы-
пыкIэрэ мыIэрыси тэлъэу кы-
кIэкIыгъ.

— Ыхы джы! Рэхъурэр
шъы шIагъу! — еIошъ, нат
шъаор шыс. — Зэрэхъурэм-
джэ, сIлоф зыдэщылэ дэдэм
сыкъэфагъэу хъугъэ!..

Къагъэшхагъ, кырагъэ-
шъуагъ; зэхэсыгъэх, зэхэтыгъэх.
Арыти:

— Тэ Псытхъэ-гуащэ тыри-
бын: зэщитIырэ зэщипхъуишъы-
рэ тэхъу, — кыраIуагъ натым.
— Шопэн хъумэ, шъыд шъэф

тиIэн, — о плъэгъурэр тэ тыш-
пхъуитIу ары, яцэнэрэр уапа-
шъхъэ кыыхан ымылгъэкIынену
щыт, — кыраIуагъ натым.

— Шъыд илажъ, джэуапэ
сызэрэхъун шыIакъом?! —
ылуагъ нат Пызыгъэшъы.

— Ай илоф зытэтри къэтIон,
— алуагъ Псыхъо-гуащэм
ыкIохэмэ, — мыемыкIумэ...

— КъашъуIо, — ылуагъ
хъакIэм.

— Щыпхъуищ псэогъу лъы-
хъухэу Натие тхъакъуашъор
зытырадзэмэ быбыхэу яхэ-
бзагъ, натымэ ядышъэ чыг
кышыкIэрэ зымафэ мыIэры-
сэр къахъэу. Ау ыджыи нэс зи
къалыкIогъагъэп. Мы аужы-
рэ быбыгъом зэщипхъуишъмэ
анахыкIэу Мыгъээзэ-гуащэр
къауIагъэу, Iээгъу паплъэу,
лърэ къыкIэчэу пIэм хэлъ, —
кыраIуагъ.

— Адэ, шъыд ащ иIэээгъор?
— ылуагъ натым.

— Ай иIэээгъу бгъотынэу
щытэп, — алуагъ. — Ай иIээ-
гъор ежъ лъэу Натие шыкIэ-
чыгъэм шыщ, — алуагъ.

— Арымэ, — ылуагъ натым,
— ай кIэчыгъэлъ шыщ сэ си!
Иджыбэ иIэбжыи IэплъэкI
фыжъэу тхъакъом ылъ шыщ
зыхэлъэр кыштити, агъэусыни
пшъашъэм иуIагъэ зышафэм,
Мыгъээзэ-гошэ дахэр псау-
таоу рэхъужыгъэ.

Псытхъэ-гуащэ ыкIохэр
лъэшэу рэгъушхои:

— ХыкIи кIылыи уизэфэд,
О фэдэлI тэ тлэгъугъэп! —
алуагъ.

О тшыпхъуишъы моу къаха-
ди

Угу зэлурэр — кыоттын!
— Ащыгъум, — ылуагъ на-
тым, — згъэхъужыгъэр кы-
сэшъут.

— Бгъэхъужыгъэр Мыгъэ-
зэщ-гуащэшъ, Мыгъээзэ-гуа-
щэр — уиIахъ маф, — алуи, зэ-
щипхъуишъмэ анахыкIэу дэдэр
нат Пызыгъэшъы иIахъ мафэу
кыратыгъ.

Ай тэтэу кIылтэм икIыгъэ
натымрэ хыкIэм шыпсэурэ
гуащэмрэ зэлукIэхыи, ялэпкъ-
хэмджэ зэлахылхэу рэхъугъэх.

Нат Пызыгъэшъ етIуани
къагъашIуи къалытыи, етIуани
ещхэ-ешъуи кыфашIыжыи,
Мыгъээзэ-гуащэр игъусэу
кырагъэжъэжыгъ.

Нат Пызыгъэшъы хым кы-
зэкIыжыым, апIэдызым къе-
жэу нат Пыджэ шытыгъэти,
рэгъушъуи: «Зэ упсаоу къэбгъэ-
зэжыгъэмэ Iофэп!» — ылуи,
нысэри ягъусэу нэгъыришхэри
ядэжыи кыыздэкIожыгъэх.
Чэщ-мэфиблэм натымэ яхэгу-
шIо-къогушIуагъ: ешхагъэх,
ешъуагъэх, афэшIэнэу къагъэ-
нагъэ шыIэп.

Кызэхэнэжыгъэхэу псэухэ-
зэ, Мыгъээзэ шъэуитIу кызэ-
дыфэхъугъ: зым «Орзэмэджъ»
фаусыгъ, адрэм «Имыс» ра-
луагъ. Ыужыым Мыгъээзэщкъо
Орзэмэджырэ Имысрэ лIы па-
щэхэу Натие къытэдэжъагъэ-
хэу адыгэмэ къалотэжы.

(ИкIэух я 4 — 6-рэ н.
арыт).

ЛИТЕРАТУРНЭ НЭКИУБГЪУ

2

Натхэмэ ямылэрысэ дышгэ чыгы шэн-сэн зэмылэуужыгъохэр хэлъыгъ. А чыгым илэсым зэгъогогъо гъэ мэзи-хым игъорыгъо-мэклэ тлэклоу хахъоу, адырэ мэзиным игъорыгъо-мэклэ тлэклоу хахъоу — зы мылэрысэ ышхъашыгу дэдэ кыпыкляуштыгъ. Итаплэклэ, иинагъэклэ адырэ зы-мэфэ дышгэ мылэрысэ зэмы-шъогъум фэдагъэп, — нахы-фоу, нахъ нэмытлэу, нахъ пытэу рэхъуштыгъэ.

Сэтэнай-гуашэ а мылэрысэм шэн-сэнэу хэлъэр ыгъэуэфы-гъэуштыгъ. Апэрэ чылэхэр къэ-хъоу пкляшэр зэрэпигъэшгэ-шъэу, мылэрысэр чыгым кы-пичыжъэуштыгъ. Ар пхъуа-тэм дилъхъэти — маклэп ны-ла сфыым кхъхъулэрэр, — игъоуи игъуаджъэуи мэхъу! — рылазэуштыгъ.

Сфызу ащ шыщ зылуфэрэр ыгуджъэ хьалэлэу, гуклэгъуфо хэлъэу, нахъ ныбжыклэ рэ-хъуэпытэу шытыгъ. Сфыым игъашлэ хэклэрэм фэдиз а мы-

лэрысэм кыхигъэхъожъэу-штыгъ.

Сэтэнай-гуашэ ныо рэхъу-гъэу, е ыкляклэ кышыклягъэу, е ынэгъу зэлыагъэу сфы кы-луатэу зэхихыгъэп. Зэхихы-на, — Сэтэнае егъашлэ жъы рэхъуэгъэп!

Мылэрысэм ыку фыжъэу тхъу сфынэм фэдэр ынэгъу ши-фэти — фыжыбзэу, ышъо жъыутэхъу къабзэу, моу укыи-щэу рэхъуштыгъэ; ышъуаплэ ыжъоу, ащ ыпс ригъашъорэр — ыгуджъэ чэфэу, хьалэлэу, гу-

клягъуфо хэлъэу ышлэуштыгъ.

Ащ фэдэ мылэрысэ Нарт ябын зэрилэр Емынэжъ ышлэгъ. Арыти, нэшъу зиши, лъашэ зи-ши Сэтэнай-гуашэ дэжъ къэ-клягъ.

— Сэтэнай! — ылуагъ.

— Шыд?

— Слъакъомэ сахыжырэп, сынэмэ алъэгъужырэп, сшхъэ акыл чан илыжъэп, сыгуджъэ мэхъаджэ сыхъугъ, гъашлэу кысфэнэжыгъэри маклэ. Джэуап кысфэхъу! — ылуагъ Емынэжъы. — Умылэрысэфо

ишэн-сэн симышлэу уенэгъу?!

— Сэ симылэрысэфо ишлэу-гъэ кыокляштып, — ылуагъ Сэтэнае-гуашэ. — О жъалы-мэгъэ башэ зэпхъагъ.

Изэгъу кырытыгъэп.

«Ащ ишлэуагъэ сэ кысэмы-кынуэ шытмэ, шъори кы-шъозгъэкляштып!» — ылуи, чэщ горэм кыекляуштып, Нарт ябын идышгэ мылэрысэ чыг Емы-нэжъы риупклягъ. А чыгэр ялагъэмэ, нэпэ къагу натхэр псэоу, тхъэжъэу, жъы рэмы-хъухъу шылэнхи!

Тыгъэр пшыхъапэм, зы лъэ-хъан горэм, къэуцугоу, ошъо-чапэм зауэрэ итэу зэрэщытым гу лыптагъа?..

Арэушгъэу зыкляхъурэр мары.

Сэтэнаерэ зы нарт шъошлэ Иалэрэ зэнэкьокъутгъэх.

Зым: «Нэпэ сае сыдын», — ылуагъ.

Ар ышлэу Сэтэнае фэшхъаф шылэгъэштэп ало!

Адырэм: «Зы мафэле уанэ сшын», — ылуагъ.

Мэфэ ренэм, шхъажэ зы-

фэгъэзагъэм ыужэ итэу, шы-сыгъэх.

Нарт Иалэр шъошлэ Изэ блэ-игъэу шытыти, ишлэн зэли-кыуи Исэжыгъэ.

(Абдзэхэ текст)

Тыгъэр ошъочапэм нэсыгъэу, Иофшлэнэу кысфэнагъэр тлэклу ымыухылоле енгъэу зэхъум:

— О Тыгъ, зэ укызэтеуцо-гъагъэмэ! — ылуагъ Сэтэ-нае.

А лъэхъаным нартмэ ало-рэр хъу хабзэти, Тыгъэр тлэклу

кызэтеуцуи, идын кыпапльэу зы шыплэ итыгъ.

Мафэм бэрэ зэтесыгъэти, Сэтэнае хъазырэу пшыгъэн, пэгъэн фае. Къэтэджи, лъэшэу зиукъудый сэ шыгъалер зы-щилы нарт Иалэр кырыгъэ-пльыгъ.

— Зэралорэм утет, Сэтэнай! Шоу бгъэшыгъэ! — нартмэ кырылуагъ.

Ащ кышгъэжъагъэу, пшы-хъэрэ а уахътэм Тыгъэр зыхъэле, шэны фэхъугъэу кызэтеуцого-зы, ошъочапэм зауэрэ еты.

Тыгъэр пшыхъэрэ кыызфызэтеуцогорэр

— Кыздаклу, Сэтэнай!
— Сыкыбдэкляштып, Орзэ-мэдж.
— Шыд силажэ, Сэтэнай!
— Сыопльымэ ушлэцл,

Сызэплъыжыымэ — сы-фыжэ,
Тэу хъумэ сыкыбдэкляштып!..
— Ащ фэшлэджэ къэу-мыгъан;
Тимэлымэ фыжэ ахэт,
Фыжъэу ахэтым — шлэцлэ кьелъфы,
Шлэцлэ ахэтми — фыжъэу кьелъфы!..

— Сянэпсэ сыбдэмыкляштып,
Мэлымэ кыатеклырэцэр
Цыгъуапэ фырымкыоу
Тэу хъумэ сыкыбдэкляштып!..

Гъэришышклар уицокъап-хъэу,
Уиплэожэ хъаблы-чыблэу,
Уиклэожэ чыблымэ уакъы-рырычлэшэу
Тау хъумэ сыкыбдэкляштып!..

Пшхъацы блэгъитлу-брабэу,
Убыдзитлуи кыбжыжъэу
Къохъо шъуэу уязгъэ-хын!..
Орзэмэджэр кызэкляштып:
— Шхъакло сил, Нарты ябын!..

Нартыхэр зэрэугъоий:

— Ергонэжъэу, тэхэхъуи-тлэм ахъунэр зыпаклар къэ-клягъэп, — алуи шъао лъагъэ-клягъ.

— Бэхъуапши, Ергуан! Нар-тыхэр зэлукагъэхэти сыкыагъэ-клягъ.

— Къуахъо ухъушгъунэп, о сишъау!..

Нарт шъаом кыгъази къэ-кляжыгъ.

Нартыхэр егупшысэхы, еусэ-хи Ерымылэр кыхахи, Ергуанэ лъагъэклягъ.

— Бэхъуапши, Ергуан!.. Нар-тыхэр зэрэугъоигъэти сыкыа-

гъэклягъ.

— Къомэ япчъагъэ пшлэ-нэп... Къалоель адэ, сишъао, — ылуагъ.

— Джэфэр — бгъу,
Бжъабгъор — пшы,
Мышхъо-мышлэр — пшы-

кляузы,
Пырэцэжъэр — пшыкляулу,
Янэ — щэклы,
Ятэ — щэклырэ щырэ,
Зырыз аклэс,
Мин-санэу зэклягъоу
Къушхъэ тлуклэмэ адэтых.

— Къуахъо ухъут о, сишъао,
— ылуагъ.

Шъоехъуклар къахиши,
ипшыплэ къэкляжыгъ.

Плэстэ шыуанишымрэ къо-нэ шхъэл шшишымрэ фишлэу кызэрэлуагъафэу, Ергонэжъэр нартмэ къафэклягъ.

— Нартыхэр тэ клягъэх адэ? — зелом

— Нартмэ ялхыэр зыдэ-кыгъэр тхъамафэ мэхъу, пшгэ-шхъахъэ клягъэх, — кыра-луагъ.

— Нартмэ ятхъэмэфакло щэджэгъуакло фэмыхъоу, нарт-мэ аклэхъагъ.

— Шыпэрхъэ макъэм ты-кырашлэ, шхъадж ишы-

пэ ерэх, — алуагъ.

Нартмэ шэбий уцыклэ шы-пэхэр зэтырапхъагъэх.

Ергуанэ къошъо шъодэныр кырихи ишыпэ зэтырипхи, дигъэчъай рипхыгъ.

Шъоехъуклар лъэуджэу, лъэ-убабэу зэхъум:

— Сишы маллэ, нарты ябын,
— ылуагъ!..

— Матхъэшъы мэуджы нахъ, лэрэп, — алуагъ.

Шъоехъуклар зэгоути, нарт-ябыны хъунклэ зашым, Ергу-анэ шы лъэкъуиплэр зэфигъа-чы, ыпшгъэби ригъэкляжыи хъунклякомэ апэ ашлэуагъ, Сэтэнаер шагындакъэм къа-шлурихи кырихыжыи, Ергуа-нэжъэр къашлэужэжыгъ.

Сэтэнаем пэблагъэу къэ-бырсырыгъэмэ:

— Мы бзаджэм мы гуашэр тшлуишты, «Утишхъэ мафэ» егъжугъало нахъ, — алуи, шыу чъэрэу кызыхагъэклягъ. Ергуанэм ар кызыкляхъэм:

— Утишхъэ мафэ! — кы-рилуагъ.

— Шъуфэмыгъо тхъэ ешлэ, — ылуи Сэтэнаер кыаритыжыи, къэкляжыгъ икъомэ адэжыи.

А лъэхъанэм «утишхъэ ма-фэ» зылорэм изыгуапэ горэ фа-шлэу хэбзагъэщтын.

Сэтэнай-гуашэрэ Лъэпщрэ

Сэтэнай-гуашэ лы илэу шыташ.

Сэтэнай-гуашэ и лыр нарт-хэм пэлъэщыртэкым. Лъэпщ дей кляури Сэтэнай джатэ ири-гъэшлэ. Джатэ иригъэшлэ Сэтэнай-гуашэр пэлъэщыжа-кым. Сэтэнай-гуашэ джатэр кышырихым кыжжэхъалыдэ-ри Сэтэнай-гуашэ кыгъэшы-наш. Джатэр Лъэпщым зэри-псыхъар жэмышэщ, арат джа-тэр кышлэлыдыриклэ. Шыпэ-мылэщыжым шыгъуэ, зэры-зэпсалъам хуэдэу, лыгъуэ-фы-

зыгъуэу Лъэпщрэ Сэтэнай-гуа-шэрэ зэбгъэдыхъащ.

— Къуэ къэплъхум, уунаш, пхъу къэплъхум, уунахъуащ, сытми а тум джатэр зыра-хъэнш, уэ зомыхъэфым, — жери Лъэпщ Сэтэнай-гуашэ кыжыришлэ. А тлэм я луэур цыхум кызырамышлэн хуейм-клэ зэлпсэлъащ.

— Дыкышлэ хъум, нартхэ я

(Къэбэрдей текст)

лахъуэр псым кыдыхъауэ кы-зэхъуапсэри кыиутхар мывэм кытехуати, сабийр мывэм кытхауэ жытлэнш, — жишэ Лъэпщ.

Псори зэрыжалам хуэдэу яшлэ.

Абы хуэдэу иплу хуежъащ.

Нарт Сосрыкъуэ и тажыр хуэзышлар Лъэпщ.

Сэтэнай-гуашэ дахэу, къа-бзэу, зэкужу шыташ. Ар нарт-хэм щхъухъпсыхъ яклэлы-зэрихъэу шыташ зэтриуклэн и гугъэу.

Езы Сэтэнай-гуашэ хъуэгъэ-шагъэр хэлъу шыташ. Сэтэнай-гуашэ нартхэм ящытэкым, ар езыр мэкъумэщышлэм кы-

хэклэ, нартхэр лажьэртэкым, бгышхэм исхэт, ахэр къа-кляуэрэ мэкъумэшыр лэжъа-кляуэхэм флэшхырти араш Сэ-тэнай нартхэм бий шлахъухъуар.

Сэтэнай-гуашэ и лым и цлэу шытар Мыхъэмэтш.

Нартхэм зэрызауэ ялар жан щэрхыш. Ар абыхэм бгым даш-рэ кыраутлэпшхъэхъуэрэ я бийхэр яуклыу шыташ.

Сосрыкъуэ Лъэпщ джатэ щыхуишлым нартхэр абы кы-щынэ хъуащ.

Джатэр япэу Сосрыкъуэ

ЛИТЕРАТУРНЭ НЭКИУБГЪУ

дэс шаум Горгон нэсыгъ. Шы
хьадэр чэпчэблыпкыым пилыи
Горгон еуи шаум дэхьагъ.

Сэтэнай-гуащ зыфаорэр
Іэрыубытэу кыуубыти кыри-
хьыжыи кьежэжыгъ. Дзэу

кьэклауагъэхэри кыдежэжыи,
Сэтэнае ихьэу Горгоныр кьохь
чыунэм кложынэу ежьагъ.

— А пшІэрэр шъыда?
Пщым кьеттын фае пшъа-
шъэр, — кырауагъ.

— Сищы зэлІэм — шы
зимыІэр Іахынч шъуІогагъэ.
Шъо кортэри шъуІахынч,
пшъашъэр зиер сэры, — ари-
Іоужыгъ.

Дзэр рэкложыи пщым ра-

Іуагъ. Пщыр рэгубжыи рэшэси
пшъашъэр кыыхьыжынэу
рэкІуагъэ. Еушъыеу гъэрэу
кьахьыгъэ Сэтэнаер кыІихы-
жынэу дэгущэлагъ шъхам,
кыыримытыжъэу зэщыхахи

Горгоныжтыр кьеуи нарыхэ-
мэ япци кыукІыгъ. Ащ кы-
шегъэжыагъэу нартхэм пщы-
тхьэматэ ямылажъэу кьэна-
гъэх.

Орэ-орэдэ-адэ,
Орэ-орэдэ-адэ!..
Пщызэ адырэкІым

Орэдэ-радэ,
ШакІо сэгъакІори кьэгужъу,
Орэдэ-адэ,
А мы псынэпкышъхьами
сытет,
Орэдэ-адэ,
КІыгоу сызытетым
Орэдэ-адэ,

Лъэгуджъэм щизэуи хэсэф,
Орэдэ-адэ,

А ифэрэ Тхьожъыри
Орэдэ-адэ,

А кІыунэ щэцым щэшъыгъу,
Орэдэ-адэ,

Ор иашъо бгъожъыхэр
Орэдэ-адэ,
Пхьотэжъ нэкІыми

дэкІуад

Орэдэ-адэ,
Ащ икІодыжъыкІэхэр
Орэдэ-адэ,
Хэты мыгъом кыІотэн
Орэдэ-адэ...

— Пыдзагъэр кьэсшІэжы-
рэп, — еІо оредыІом...

Сэтэнае игъыбз

(Саусырыкьо кызэкІодым,
паплъэзэ ыусыгъагъэм щыщ Іапэ-цып)

Сэтэней-гъагъэ

(Къэбэрдей текст)

Уей, уей,
Уэ гъэгъа ихъэ умэ,
МыщІэпльыр зи нэвагъуэ,
Данагъуэр зи кьэухъ,
Бгыцхъэ уэс нэхунэ,
Нэхэр зыгъэгъуфІэ,
ГурыфІыгъуэ Іэт,

Нарт лыгъэ тыгъэ,
ГъацІэр зыгъэдахэ,
Хэт кьоплъами кьыдохъэх,
Хэти пхуогущІкІэцІ,
ЩІалэгъуэ гурыль,
Гухэлъ тыгъэ лъапІэ!

Нарт

гущыІэжъхэр

Нарт хасэр сэм нахъ чан, пиупкІы-
рэр — неупкІыпэ.
КІэлэ зэкІужъ, — нарт кыччы-
жъыгъ.
Нарт шъао пшІыгъэми хъун.
ПакІукъо Тэтэршъао зыльэгъу-

гъэм, нарт слъэгъугъэп ерэмІоужъ.
Нарт я Дэхэнагъо зыльэгъугъэм
пшъэшъэ дахэ слъэгъугъэп ер-
мыІу.
Нартми зы мэфэ тхъагъо гори
ялагъ.

Нарт Орзэмэс икъэщакІ

Орзэмэс нартмэ ащыщыгъ,
пщы-тхъаматэу ялагъ. Ишъуэ
ллі лэгъуабэу кьэнэгъагъ.

— Моштэу сыхэтына шъуэ
симиІэу, псэлтыхъо тыгъакІу.

— Тэ тыкІон? — кьеуп-
чыжыгъ Нарт я Шъао.

— Сэтэнае пшъашъэу
щысба!

— КъыддэкІона?

— КъыддэкІонджи хъун.
Шы фэпшІон, лырэ бжъэрэ
зэблэкІырэн.

КІуагъэх. Пшъашъэри кьа-
пэгъокІыгъ. АлэкІыхэри кыи-
штагъ, шІуфэси къарихыгъ.
ТетІысхьапІэхэри кьафишыгъ.
ЗэкІакІуи учужыгъэ.

— Іыст, пшъашъ, — кыи-
рауагъ.

— Иягъэ екІынэп, сыщыт-
ми хъун.

— Тэ тыщысын хьакІэп,
Тежъжыын хьакІ,
Тильэгъуни кьэтІотэт:

— Орзэмэсыр лыгъуаб,
Шъуэ имыІэу кьэнагъ,
Псэлтыхъо тыкьэкІуагъ.

— Тхъакъысауи, тхъакъы-
сапхъуи, Нарт я Шъау,
шъыдэуштэу сьдэкІон,
лыжъ жэкІэфыжъ кысфэ-

пшагъэр

мэлишъэмэ атекІырэр
ллым цыапхъэ фэхъуна?

— Сэ сщыгъын сэгыоты,
ПшІыгъэ цые ныбжыи сылэ-

жъагъэп,

Тимэлыми фыжъ ахэт,
Сэ лыгъэ сьІэмэ

Ащ пае кьэмыгъан,
УкыздакІомэ учэт.

— Сянэ ыпс, сьбдэмыкІон!
Орзэмэсыр кьэгубжишъ

ШъхьакІо ешІы:

— Хьабзы удэу джэдэжъ,
Убгъэ лъатэу

Кьохъо шъузы узасымыгъэ-
шъыджэ

ПакІэу стетыр кьэупс.
КызэкІакІуи кьэкІоужыгъ

Гъоу хигъахыи
Шыуаджэ ригъажыи

ЗэлукІэшхо ышІыгъ.
— Хэт кьэт? — аІуи кІэуп-

чІагъэх.

(Бжъэдыгъу
текст)

— Аргуанэ кьэт, — аІуагъ.
— Ари кьэшъуцъжъ, ыІуагъ
Орзэмэсы.

Ащи шыу агъэкІуагъ.
ЗэлукІапІэм укъэкІоужын

фае, — риІуагъ.

— Нартмэ шъхьакІо яІ.
— Арэу шъоломэ сыкьэкІон,
Ау сэ хьубгъапхъэу сьІэм

Ипчыагъэ ослон:
Кьонэр — бгъу,
Жабгъор — пшІы,

Мышхъо-мышгъор пшІыкІуи
Янэ — щэкІы

Яти — щэкІы
ЩэкІ зырыз акІэс.

А купэр сихъубгъапхъ
Зы хэбгъэкІодыкІи хьутэп.

ЫІэ кыырильхыи, зэлукІапІэм
кьэкІуагъ. Нартыхэр гузэжъуа-

пІэ ифагъэх: пшъашъэр кьа-
шІуихьынкІэ Аргуанэ щыщ-

тагъэх. Саусырыкьо ахэтыти:

— Мы кьэшъуцагъэр делэ.
КІоцІэгъу шъуфэхъутэп. Нычэ-
пэ кьэрэгъулэ фэтэжъугъэшІ,
зычъыеджэ дзэр ежъэнышъ
кІот, кІо тыкымышІахэу.

Кьэрэгъул фашІыгъ, чъы-
ягъэ. Дзэр ежыишъ кІуагъэ
ышІыгъ. Тыгъэр кызыкьо-
кІым кьэтэджи, альежыи, ате-
кІыжыи, кьэлапчъэр ІуикІи

пшъашъэр кышІурихьыжъагъ.
Зи рашІон алъэкІыгъэп, кьо

кыІум тесэу кыыхьыгъ. Пшъа-
шъэр лъэшэу Орзэмэсым кье-

лъэлугъагъ:

— ПэкІэ лъэныкьоу тетэр
дышъэф,

Адрэр — дэнэф,
Мы кьохъожьым сыІыхы-
жыи

Ныбжыерэ шъуэу сыу-
иІэн.

Кытырахыжыишъугъэп.

— Пщы тхъаматэу тилэм
фэдгъэшъошэгъэ шъуэр кьо-

хъожьым ишъузымэ тыхъай-
нап, зыгорэ епэсыгъэн фае, —

аІуагъ. — Хэта ащ пэдгъэ-

гъокІытэр, — аІуи егупшыса-
гъэх.

— Мыщ фэдэ чІапІэм щыс-
хэу ІЭНАЕМ ыкьо зэшитІу
кызыжъугъотыджэ Аргуанэ
фырикьутых, аукІыт, — ыІуагъ
кІалэ горэм.

— Хъун, ащтэу тшІын, —
аІуи зэдаштагъэ.

Шыу агъэкІуагъ. Шыум
зэшхэр кышцагъэх. Орзэмэсэу
плъэгъурэр зэшитІумэ адэгущэ-
цІагъэ.

— Мыщ фэдэу щытэу Сэтэ-
наер Аргуанэ естыгъ. Зыго-
рэуштэу шъуукІыгъэмэ сшІо-
игъуагъ, — ариІуагъ.

Ыгъэдэлугъэх. ГугъапІэ
кыыратыгъ.

— Ащ угу фэдгъэпсэфын, —
кырауагъ. Мэфиблэ езуа-
гъэх. Яенэрэ мафэм аукІишъ,

Сэтэнэе-гуащэр кьыздэмы-
кІоштыгъагъэ пщы-тхъама-
тэм кыыратыжыишъ, ІЭНАЕМ

ыкьохэр кложыгъэх.

Орзэмэсы Сэтэнэе-гуащэр
ишъуэу кьэнэжыгъ.

Сэтэнае Орзэмэджы риІуагъэр

(Іапэ-цып. Хьатикъое текст)

— Цум фэдэр уищхакІ,
ПпакІэхэр тІыбжъэ

гъэщыгъ,
Уищыгъынхэр чыблы

утыгъ,

Сэ сымыгъотыр ош фэда! —

Сянэпс, сьбдэмыкІон!..
Сэтэнэе-гуащэм Орзэмэ-

джым кыыреІо... Нарт Орзэ-

мэдж псэлтыхъо кыфэкІо-
гъагъ аІуагъ. Арыти, лъэшэу

кьепэкІэогъэгъэн фае. Орэ-

дышъо дахэ иІэу япщыналъэ
хьакІэщмэ кьащалоу бэрэ зэ-

хэсхыгъэ. А пщыналъэм щыщ

Іапэ-цып ныІэп сэ кьэсшІэ-
жыерэр.

Зыгъэхъазырыгъэр
ЦУЕКЪО Юныс.

ФЕРМЕРЫ, СЫД УИЩЫАКИ?

Мыекъопэ районым шыщ станицэу Кужорскэм шыпсэу-хэрэ Новичихин зэшхьэгъу-сэхэу Петррэ Натальерэ илээ-сым ехьу яунэе хьызмэт зыщэлэжьэхэ нэуж 2003-рэ илээсым мэкъумэщышлэ-фер-мер хьызмэтшлалэ зэхашагъ. Анахьэу ахэм ямылькы зыпэ-луагъахьэрэри алуачлэ зыхалъ-

чылапхьэр шитпхьыгъ. Къэ-нэжыгъэ чыгум тыгъэгъазэр кышчыдгъэклыгъ.

Былым лус зэфэшхьафхэм ягъэхьазырын фермер хьыз-мэтшлалэм яшыпкьэу шы-пылтых. Тызыхэт кымафэм ябылымхэм арагъэшхынэу зэнтхэ тонн 27-рэ, мэкъу тонн 20 агъэхьазырыгъагъ. Зэшхьэ-

тыухыгъэп ащ етшыллэщтыр. Псэолъэ шхьафэу тилэм джы псэолъэ ин кыпытэгъахь. Та-нэу тилэхэр зыщыдгъэуцущт-хэм тыщыклэщт тичэмхэр кызызэлъылыфэхэклэ. Зэклэ типсэуалъэхэр тетэгъэпсыхьэх былымшхьэхэ пчъагъэу тилэм хэгъэхьогъэным. Тызщэгугъы-жы былым плэшэ шхьы

кызыраухьумэхэрэм яшлуа-гъэклэ, былым лусхэу агъэхьа-зырыгъэхэм атырагъэклэдэгъэ ахьшэм шыщ лахьэу субсидиеу былымшхьэхэ пэпчэ тельы-тагъэу сомэ 1700-рэ кьара-тыгъ.

Тызыхэт кымэфэ лъэхьаным чэмэу алыгъ пэпчэ тельыта-гъэу чэщ-зымафэм щэ кило-

ыкьорэ патокэр кызырашщт цистернэр агъэпсыгъ. Тызыхэт уахьтэм чэщ-зымафэм былым плэшэ пэпчэ лус килограмм 16, зы шклэм ащ ызыныкьо ятэгъэхьы.

— Икыгъэ илээсым зэнт-хьыр зэрэлутхьыкыщт комбай-нэ тымыгъотэу кьин тлэгъу-гъэ, — ело Петр. — Икыб хэ-гъэгум кышашыгъэ комбай-нэ дэгъу дэдэу «Джон Дир» зыфилоу кьалэу Пермь кы-рашчыгъэр дгъэфедагъэ. Ащ псынклэу ыкли члэнагъэ фимы-шлэу тизэнтхэ луихыжыгъ. Лъэшэу тыгу рихыгъа ком-байнэр, ащ фэдэ тилэ тшло-игъу, ау лъэшэу лъаплэ, ащ даклоу зэрэбгъэцкълэжышты-ми теклодэщтыр бэ. Ащ кы-хэклэу тыхэгъэу кышашы-рэ комбайнэ тцэфынэу итэ-хьухьэ. Тракторыкли тилэ тшлоигъу.

Ащ даклоу зэшхьэгъусэхэр фаех былымхэм захагъахьоклэ зышалагъышщтхэ псэолъаклэхэр шыгъэнхэм пэлуагъэхьащтхэ кредитхэр банкым кылашын-хэм. Ежхэм ямылькы шыщ лахьы а люфым халъхьащт. Ащ пае агъэфедэщт агъэпщэры-хэр былымхэу псаум тельы-тагъэу зы килограммыр сомэ 180-клэ ащэщтхэм аклахы-щтыр.

Новичихин зэшхьэгъусэхэм тапэкклэ ялофшлэн гъэхьа-гъэу шашлыштыр яклэлэ Павел рапхы. Мафэрэ ар еджэ, пчы-хьэрэ механизаторхэр зыша-гъэхьазырыхэрэ курсхэм макло.

— Сиклалэ механизатор люф-шлэныр лъэшэу ыгу рехьы, — ело ятэ. — Мэфэ реным трак-торыр ыгъэцкълэжыным езэ-щырэл. Тапэкклэ комбайнер сэ-нэхьатыр зэригъэгъоты шло-игъош, сицыхьэ тель тиком-байнаклэклэ тилэжыгъэ зэрэ-луихыжыштым.

ЛІХЪУСЭЖЪ
Хьаджэрэтбий.

Сурэтым итхэр: **Новичи-хин зэшхьэгъусэхэр.**
Тезыхыгъэр Аркадий Кур-нос.

Лэжъэкло унагъу

хьэрэри былымхьуныр ары.

— Апэрэ тэнэ цыклоу кьэт-щэфыгъэмклэ тифермер люф-шлэн едгъэжьэгъагъ, — кье-луатэ Наталья. — Ащ ыуж чэ-митлу кызылэкклэдгъахьы, джа-рзуштэу тилофшлэн зиушъом-бгъугъ. Непэ былымшхьэхэ 43-рэ тлыгъ, ащ шыщэу 13-р кьэтшыхэрэ чэмых. Былымхэр зыщытлыгъышщтхэ псэуалъэхэ-ри тилагъэхэп. Апэу губгъом итыгъэ унэжыыр кьэтщэфыгъ, етланэ чыгу лахьым ишыклэгъэ документ зэфэшхьафхэм ягъэ-хьазырын тыфежъагъ. Респу-бликэм мэкъу-мэщымклэ и Ми-нистерствэ илэпылэгъуклэ жьоклуплэ чыгур, былымхэр зыщытхьушщтхэ ыкли мэкъуплэ чыплэхэр кытатыгъэх.

Фермер зэшхьэгъусэхэм чыгу гектар 50-м ехьоу кьа-фэгъэзагъэр шымылэжъ кол-хозым илэгъэ лэжыгъэшлалэу зэхэкыхьажыгъэу былымхэр зышчагъашхьэщтыгъэхэр ары. Бэ зэшлуахыгъэр а чыгур гъэкъэ-бзэгъэным, жьогъэным ыкли лэжыгъэшлалэ шыгъэным афэшл.

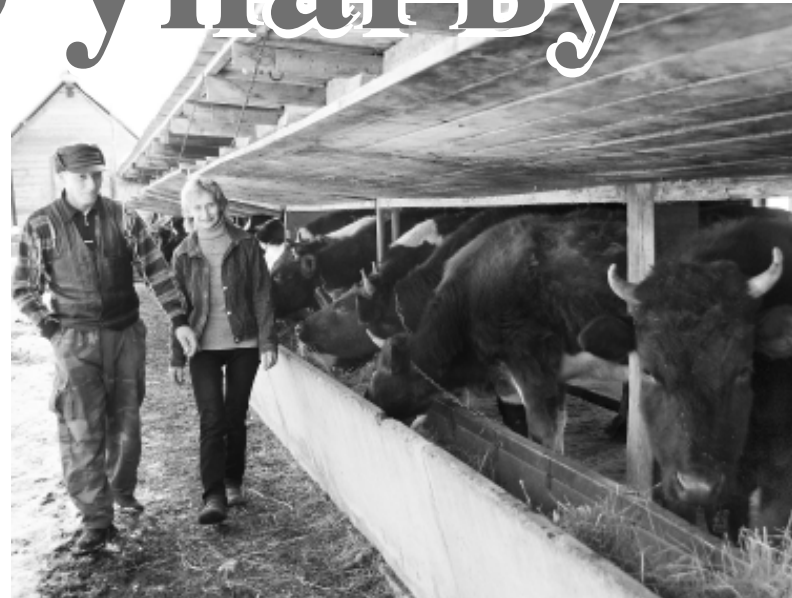
— Тибылымхэр гектари 10-м шытэгъэхьух, гектар 14-р мэкъуплэ, адрэ гектар 30 фэдиз хьазырым бжыхьэ-сэ ыкли гъэтхэсэ лэжыгъэхэр кьащытэгъэкых, — кыхьэгъу-шылэ чыгум идэлэжъэн нахь фэгъэзэгъэ Петр. — Гъэрэкло тичыгу ызыныкьо зэдгъэубы-тыгъагъэр лусклэ дгъэфедэщт зэнтхьыр ары, бжыхьэм ащ хьэ

гъусэхэм ялэх «Беларусь» зы-филорэ тракторым фэдэу 2, лус-хэр зэрагъэхьазырыхэрэ тех-никэр, кузов зытет автомаши-нэу «Газель» зыфилорэр, агре-гатэу БДТ-7-р, культиваторхэр, пхьэлэшхэр, лъашьохэр.

Губгъом люф шашлэ хьу-ми, былымхэм апылэхьыи зэшхьэгъусэхэм лэпылэгъушлоу ял еджаплэм члэс яклалэу Па-вел. Ятэрэ ыкьорэ тракторхэм атесхэу гъэрэкло зэнтхьым илу-хыжыын хэлажъэхэзэ зэнэкьо-кьугъэхэти, Павел лэжыгъэм изецэнклэ теклоныгъэр кы-дихыгъ. Ащ зы мафэм ком-байнэм кыложыгъэ зэнтхьыр ятэ нахьыбэу чышчыгъ. Мэкъу гъэхьазырыгъоми дэгъоу люф зэдэшлэ: ятэ косилкэмклэ уцыр еупклэ, ыкьо мэкъур прессоватъ ешлы. Унагъом рехъухьэ пресс хьураеу мэкъур зэклоцлызы-щыхьэрэр кышщэфынэу. Ар ялэ зыхьуклэ, мэкъум иугъоин бэ-клэ нахь кьафэпсынклэщт.

Зэнтхьым, хьэм, мэкъум афэшхьафэу фермерхэм спир-тышл заводым бардэр кьыра-щы, жоми, утхындзафи лусым хагъахьэх. Фермерхэм ялэх мэкъури лэжыгъэри зыша-ухьумэнхэ псэуалъэхэри, бы-лымхэр зышалагъэхэ чыплэ те-гъэпсыхьагъэри.

— Псэолъэ анахь тегъэпсы-хьагъэу тилэм ишлын шлуклаерэ тыпылыгъ, — ело Наталья. — Апэу псэолъэ мыин тшлыгъэ, етланэ ащ кыпытшыхьэхэ зэдгъэушъомбгъугъ. Джыри

150-м кышчымыклэу тлыгъы-шъунэу. Непэ тилэ былымхэр гъэшхэгъэнхэри, псы егъэшъо-гъэнхэри, псэуалъэхэм ебзыр арышчыгъэнри такъикъ 45-клэ зэшлотхын тэлэклы.

Мэкъумэщ хьызмэтым хэ-хьоныгъэ рагъэшлыным фэшл Новичихин зэшхьэгъусэхэм ОАО-у «Россельхозбанкым» кылашхэр ахьшэ чыфэр агъэ-федэ. Апэу ащ кьаритыгъэ со-мэ мин 50-мклэ ябылымхэм арагъэшхышщт лусхэр, ащ ыуж банкым кылашхьэхэ сомэ мини 150-мклэ тракторэу «Беларусь» зыфилорэр ащэфыгъэх.

Дэгъоу зэрагыгъхэм ыкли зэ-рагъашхьэхэрэм яшлуагъэклэ фермерхэм ябылымхэм зи ахэ-клодыкырэп. Былым пчъагъэм зэрэхагъахьорэм, ахэр дэгъоу

грамм 12-м лыкылахьэу фер-мерхэм кьахьыжы. Гъатхэм ыкли гъэмафэм а пчъагъэр ки-лограмм 20-м нэсы. Зэклэ щэу кьахьыжыырэр зы килограм-мыр сомэ 14-клэ станицэу Дон-дуковскэм кьуае цызышлы-хэрэм арашэ.

— Пшъэрылэу зыфэдгъэу-цужыырэр, — ало фермер зэшхьэгъусэхэм, — былымхэм ягъэшхэн джыри нахьышлоу зэхэтцэныр ары. Илээсыбэрэ кьэклырэ уцэу тилэхэм ренэу клапхьэхэр афэтэшых. Джащ фэдэу тигухэлхэм кыдалтыгъэ патокэр кьатцэзэ былымхэм ягъэхьыгъэныр, ащ щэм шьо-ушыгъоу хэлъым хигъэхьощт. Ащ фэшл кьалэу Курганинскэм дэт шьоушыгъушл заводым тыклон фаеу хьушщт. Ятэрэ

Дэнэф сабий сурэтхыгъ. Ублэллэ еджаплэм иапэрэ класситлуклэ анахь еджэкло дэгъумэ ащыщ. Ышхьац блэгъэ кыхыитлоу кьедзыхыгъэр зыльэгъурэм ыгъэшлагъо екьу. Пшъэшъэжыер зэклэупклэгъэ дэд, дэгъоу мэдало; зэхихи, ыльэгъуи, рауи, заджи псын-клэу ыгу реубытэ, лорышл, лэ-дэб. Еджэныр иклас, шлэгъо-шлу кыфэхьу.

Ау хьысап урокэу хэти ышхьэхэ зышыхьэгъэнагъэу макъэ гори зэрымылукырым гы-мэкъэ шьэфыр кыхьыжыгъ. Ар зыфихьын ымышлэу, опытышхо зилэ клэлэгъаджэу Хьусенэ ыкьо Дзэгъащтэ ышхьэхэ зэхи-хыгъэм кьыригъэпхьотагъ.

Апэрэ партым дэс Дэнэф нэпс мычъэкьуагъ. Клэрыхьагъ, шъабэу сабым ышхьэхэ ылэ тырилъхьагъ. Зыгорэкклэ кьэ-сымэджагъэмэ е нэмыклымэ ылуи цыкылу-цыклоу еупчлыгъ. «Хьау» кьыригъэклэу пшъэ-шъэжыем ышхьэхэ егъэсысы, ыгу пилонтыклэу зэрэгъ.

Классым исхэри кьэхьугъэр е кьэхьушщтыр амышлалэми лэсагъэх.

Дэнэф зыдэс партым ыуж итым Аслъан псынклэу кьыдэ-тэджыкыгъ:

— Сэры ар зыгъэгъыгъэр!

Дэнэф ышхьац благъ

Клэлэцыкы рассказ

— ылуи, ышлагъэм еуцоллэ-жыгъ. Ар октябрятэ шэн, тэрэз.

Кызырэнэфагъэмклэ, тлэ-кы шлагъэ пшъэшъэжыем ышхьац вожжэ ышлыгъэу, нэдэпльыплэ зэригъэушщт зыкьудыирэр. Ежыр — шъэожъы-ер, мэтхьэжы, Дэнэф цыкылур ары кьэс ыпсэ хигъэлэжъэу, ыл егъэузыми, ыгу хегъэклыми гу лъитэрэп, зэхилэрэп. Джы мары мэгъыпэ...

Аслъан еджэкло бзэджэ мы-далоп, псынклэ, чан умыло-щтымэ, луш дэд ыкли, ау джы-ри сабийба, емышлэ-шлу-мышл. «Уай-уай! Клэлэгъэ-джэ дэгъу» — зыфалорэ Дзэ-гъащтэ уемынэгъуи ащ шыклэ кыфигъотын. Клэлэгъаджэр мары Аслъан клэрыхьагъэу пстэуми зэхэхэу шырытэу релэ:

— Адэ, Аслъан, сэ ухъупхэ дэдэу, уикласс пшъэшъэжые-хэм уряухьумаклоу, зыгорэ кьа-онэу ежъэми фэмыдэнэу, пцлэ

кьэбгъэшъыпкьэжъэу убанэу слъытэщтыгъэ. О кьогъу зы-хьуклэ, Дэнэф ышхьацышъо еотхьыми сшлэныгъэп. Ты-сыжэ, мыхьунэу пшлагъэр зэ-рэгбгъэгужышщтым егупшыс.

Шъэожъыем ышъо кыпы-зыгъ, ау илээси 7,5-р сыд гуш, сабий. Аслъани джы гыны-гъыпс, ау лыба — зелажэ. Мэклэ-мэклэжыеу мысагъэр ыштэжыгъэу, Дэнэфэу бэшла-гъэу зынэпсыхэр тегъушъы-кыжыгъэу доскэм кытетхэ-рэм феплэклы.

— Дэнэф нахь пшъэшъэ-жые дахэ мы классми, ти-еджаплэ ачлэсэп, — ыгъэшла-гъоу зэреложы. — Арыба, ышхьац блэгъэ дахэ зыклэ-кьудыирэр, ежыри джащы-гъум зыкызырэгъэзэклышъ кысэплыба, сызэрэфэе шьып-кьэу.

Аслъан ыгу цыкылу шыхьэ-р-шышлэрэм бэшлагъэу гу лъитагъэу, Хьусенэ ыкьо Дзэ-гъащтэ ащ кыкыларыхьагъ:

— Пшъэшъэжыехэр кьэ-гъэгъэ дэхэ лъэпкыых, Ас-лъан, лъэшэу гумахэх, шхьакло-штапэх. Джащ пае, уафэсакъэу ренэу уадэ-хэшлэн фае, узэрэкклэ дэгъур за-шлэклэ, уямызаоу, уямытлыр-гоу ныбджэ-гъу кыпфэ-хьушщтых.

У р о к ужим хэу-шъыклэхэу ядэжэ кло-жы ы рэ и е д ж э к л о цыкылхэм клэлэгъа-джэр аклэ-

лпылплагъ: Аслъанэу зэндэ зэ-ичым анахь иным фэдэу гъэ-псыжыгъэу портфелитлур зэ-рихьырэр, Дэнэф ыбгъуклэ кы-готэу зэрэклорэр ыльэгъугъ.

«Ины зыхьухэкклэ, кьалотэ-жы икьушщт» — ылуи, Дзэ-гъащтэ иегъэдэжэн люфхэм ауж ихьажыгъ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

ИСКУССТВЭР — ТИБАЙНЫГЪ

— Ущхыштмэ, кье-благъ, — кьалюу зэ-хэпхымэ, апэу узэгупшысэрэр Урысыемрэ Адыгеимрэ янароднэ артистэу, Абхазым ыкIи Кубань язаслу-женнэ артистэу Кукэнэ Мурат. Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармоние щылогъэ пчыхъээзыхахьэр сэмэр-кьэу зыхэлъ жанрэу искусствэм шагъэфедэрэм щыщ.

Кукэнэ Муратэ уигъэщхыизэ, уегъэгупшысэ

Филармонием изал цIыкIу тIысыплэ нэкли, пхэнтIэклэ лые щыбгъэуцунэу чIыплI илэжыгъэп. Пчъэшхьалум тетэу кьэдалорэми зэхыхьэр шлогъэшIэгъоныгъ. Пчэгум щыхьурэр умылэгъоу Iэгу утео зыхьукIэ, артистыр дэгъоу пшIэн, искусствэр уикIэсэн фаеу тэлъыгъ.

Пчыхъээзыхахьэм изэхэщакIомэ ащыщэу Хьакъуй Заремэ зэрэгумэклэрэр кыхьэщэу залым чIэсхэм яфэIо-фашIэхэр дэгъоу зэригъэцэкIэнхэм пылгыгъ. Артист цIэрыIоу Кукэнэ Мурат итворчествэ зышлогъэшIэгъонхэу Мыекъуапэ дэсхэм ямызакъоу, тирайонхэм кьарыкIыгъэхэри ахэтлэгъуагъэх.

Сэмэркьэур цIыфмэ нахь якласэ хуным фэшI артистым елгыгъэм гъунэ илэп. Уигъэхьагъэ, щытхьоу пфалорэм уягупсэфылIэ зэрэмыхьухэщтыр Кукэнэ Мурат дэгъоу кыгурэлIо. Зэлыа-шIэрэ артистым ипчыхъээзыхьэу бэмышIэу филармонием

щыкIуагъэм едгъапшэмэ, программэр хэпшIыкIэу зэблихьугъ. М. Куканэм оред кыIоштэу гугъагъэхэр хэукъуагъэх. Апэрэ кинофильмэу тырихыгъагъэр, артистыр зыхэлэжыгъэ фильмэхэм ащыщ пычыгъохэр пчыхъээзыхахьэм кыыцагъэлэгъуагъэх.

Шугуашэм ульэхэхьащта?

Шугуашэм фэгъэхьыгъэ фильмэр щыIэныгъэм кыхьэхыгъ. Артист цIэрыIохэу Жэнэ Нэфсэт, Зыхьэ Мэлайчэт, Кукэнэ Мурат, нэмыкIхэри хэлажыгъ. Шугуашэр гъэлапIэ, илгъэлхэр фэгъэцэкIэх, ау адыгэ хульфыгъэу ущытмэ, шэн-хабзэу лъэпкыым зэрихьэхэрэм, уахътэм епхыгъэу зэхьокIыныгъэу афэхьурэмэ уягупшысэ. Шугуашэм ульэхэхьаныр нахьышIуа? Джэуапым ульыхьузэ, щыIэныгъэм хэлплагьорэр зэогъапшэ.

По кьэзыщэгъэ хульфыгъэр псэлъыхьо зэрэклэагъэр, нэмыкI кьэшIыныхэри гъэшIэгъоных. Ахэр Хьунэго Саидэ ытхыгъэмэ атыхыгъэх.

Къуим ышъхьац кыикIэжыщта?

Республикэ телевидением ижурналистэу Кьудайкьо Алыирэ Кукэнэ Муратрэ роль шъхьалэхэр кьашIыхэу фильмэм кьэгъэлагъох. Ащ уеплгызэ бэрэ ошхымы, цIыфым гупшысагъэ хэлъын зэрэфаем уфещэ. «Зышъхьац икIыгъэхэр сыдэу делэх», — еIо артистым. Джэуапыр кытыным фэшI зэфэхьысыжыхэр уегъэшых.

Артист цIэрыIом нэмыкI пчыхъээзыхахьэхэри зехищэнхэу тежэ. Опсэу, Мурат.

Сурэтхэм арытыр: артист цIэрыIоу Кукэнэ Мурат.

ЗЭКЪОШНЫГЪЭМ ИГЪОГУХЭМКIЭ

УзэлъыкIомэ, узэрэшIэшт

Хэгъэгу зэфэшъхьафмэ ащыпсэурэ адыгэхэр зыщызэлукIэщтхэр кьэпшIэн плъэкIынэу щытэп. Мамсыр Сусанэрэ ЩэшIэ Юсыфрэ Тыркуем нэIуасэ щызэфэхьугъэх, нэужым Адыгэ Республикэм и Лъэпкь театрэ щызэрэлэгъугъэх.

Адыгэ къэралыгъо университетым икьэшъокIо ансамблэу «Нартым» Мамсыр Сусанэ хэтэу 2011-рэ илгъэсым Тыркуем шылагъ. Концертхэм зэрэхэлэжыагъэм дакIоу, лъэпкь пчыхъээзыхьэхэри шлогъэшIэгъоныгъэх.

ЩэшIэ Юсыф а уахътэм Тыркуем щыпсэуштыгъ. «Нартым» икьэшъуа-кIомэ Ю. ЩашIэр гушIыгъу зафэхьум, Адыгеим кьэклэжы зэрэшIоигъом щигъэгъозагъэх. Шыпкьэ, ансамблэм икьэшъуакомэ Юсыф кыIорэр ашIошъ хьугъагъэл, сэмэркьэу зэдашыгъэу кызыцагъэхьугъагъ.

ИгушIыгъэ Ю. ЩашIэм ыгъэцэкIэжыгъ, Мыекъуапэ кьэклэжыгъэу щеджэ, Адыгэ Хасэм иIофшIэн чанэу хэлажыгъ.

— Лъэпкь театрэм сянэу Аминэт сигъусэу сыкьэклэагъ, — кьелуатэ Мамсыр Сусанэ. — Тыркуем кыикIыгъэ тилъэпкьэгъумэ ошIэ-дэмышIэу салукIагъ. Лъэшэу тигуапэ адыгэмэ ятарихь чIыгу кызырагъэзэжыгъэр. Адыгабзэм изэгъэшIэнкIэ, нэмыкI IофыгъохэмкIэ тишIуагъэ ядгъэкIышт.

Сурэтхэм итхэр: Мамсырхэу Аминэтрэ Сусанэрэ ЩэшIэ Юсыф Iу-кIагъэх.

Нэклубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбий.

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

Кьыдзыгъэклэрэр:
Адыгэ Республикэм
лъэпкь IофхэмкIэ,
IэкIыб кьэралхэм
ащыпсэурэ тилгъэп-
кьэгъухэм адырIэ
зэпхыныгъэхэмкIэ
ыкIи кьэбар жьу-
гъэм намалхэмкIэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шъхьалэр

ДЭРБЭ
ТИМУР

Редакциер
зыхэщыIэр:
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкIыжъ зы-
хьырэ секретарыр:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьаты-
гъэр:

Урысые Федерацием
хэутын IофхэмкIэ,
телерадиокъэтын-
хэмкIэ ыкIи зэлы-
IэсыкIэ амалхэмкIэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэлоры-
шIаплэ, зэраушыхьа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым кыхьиху-
тыхэрэм мышъып-
кьагъэу кьахафэ-
хэрэмкIэ кьэзыт-
хыгъэхэм пшъэдэ-
кIыжъ ахьы. Къа-
тхэхэрэмрэ гъэзе-
тым щылажыгъэ-
рэмрэ яепллыкIэ
зэтемыфэн ылгэ-
кIышт. Гъэзет-
еджэхэм кыит-
фагъэхьырэ тхы-
гъэхэр зэхэтфы-
хэрэп ыкIи кьэ-
зытхыгъэхэм
алэкIэдгъэхьа-
жыыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
3806
Индексхэр
52161
52162
Зак. 370

Хэутыным
узщыкIэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхьатыр 18.00